YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO
12 päivänä joulukuuta 1995 *

Yhdistetyissä asioissa C-319/93, C-40/94 ja C-224/94,

jotka Gerechtshof te Leeuwarden ja Arrondissementsrechtbank te 's-Hertogenbosch (Alankomaat) ovat saattaneet ETY:n perustamissopimuksen 177 artiklan mukaisesti yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi saadakseen näissä kansallisissa tuomioistuimissa vireillä olevissa asioissa

Hendrik Evert Dijkstra (C-319/93)

vastaan

Friesland (Frico Domo) Coöperatie BA,

ja

Cornelis van Roessel ym. (C-40/94)

vastaan

De coöperatieve vereniging Zuivelcoöperatie Campina Melkunie BA,

* Oikeudenkäyntikieli: hollanti.

sekä

Willem de Bie ym. (C-224/94)

vastaan

De Coöperatie Zuivelcoöperatie Campina Melkunie BA,

ennakkoratkaisun tiettyjen kilpailusääntöjen soveltamisesta maataloustuotteiden tuotantoon ja kauppaan 4 päivänä huhtikuuta 1962 annetun neuvoston asetuksen N:o 26 (EYVL 1962, 30, s. 993) 2 artiklan 1 kohdan tulkinnasta,

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN,

toimien kokoonpanossa: presidentti G. C. Rodríguez Iglesias, jaostojen puheenjohtajat C. N. Kakouris, D. A. O. Edward, J.-P. Puissochet ja G. Hirsch sekä tuomarit J. C. Moitinho de Almeida (esittelevä tuomari), P. J. G. Kapteyn, C. Gulmann, J. L. Murray, P. Jann ja L. Sevón,

julkisasiamies: G. Tesauro,
kirjaaja: johtava hallintovirkamies H. A. Rühl,

ottaen huomioon kirjalliset huomautukset, joita sille ovat esittäneet

— H. Dijkstra (asia C-319/93), edustajanaan asianajaja P. E. Mazel, Leeuwarden,

— Friesland (Frico Domo) Coöperatie BA (asia C-319/93), edustajanaan asianajaja M. B. W. Biesheuvel, Haag,

— W. de Bie ym. (asia C-224/94), edustajinaan asianajaja I. W. VerLoren van Themaat, Amsterdam,

— De coöperatieve vereniging Zuivelcoöperatie Campina Melkunie BA (asiat C-40/94 ja C-224/94), edustajanaan asianajaja T. R. Ottervanger, Rotterdam,

— Alankomaiden hallitus (asia C-40/94), asiamiehenään ulkoasiainministeriön oikeudellinen neuvonantaja A. Bos,

— Ranskan hallitus (asia C-319/93), asiamiehinään ulkoasiainministeriön oikeudellisen osaston apulaisjohtaja C. de Salins ja samalta osastolta tehtävään määrätty J.-M. Belorgey,

— Tanskan hallitus (asia C-40/94), asiamiehenään ulkoasiainministeriön osastopäällikkö P. Biering,

— Euroopan yhteisöjen komissio (asiat C-319/93, C-40/94 ja C-224/94), asiamiehenään oikeudellisen yksikön virkamies B. J. Drijber,

ottaen huomioon suullista käsittelyä varten laaditun kertomuksen,

kuultuaan H. E. Dijkstran (asia C-319/93), edustajanaan P. E. Mazel, C. van Roesselin ym. (asia C-40/94), edustajinaan asianajaja P. J. L. J. Duijsens, Haag, Friesland

(Frico Domo) Coöperatie BA:n (asia C-319/93), edustajanaan M. B. W. Biesheuvel, De coöperatieve vereniging Zuivelcoöperatie Campina Melkunie BA:n (asia C-40/94), edustajanaan T. R. Ottervanger, Alankomaiden hallituksen, asiamiehenään ulkoasiainministeriön avustava oikeudellinen neuvonantaja J. W. de Zwaan, Ranskan hallituksen, asiamiehenään J.-M. Belorgey sekä Euroopan yhteisöjen komission, asiamiehenään B. J. Drijber, esittämät suulliset huomautukset 21.2.1995 pidetyssä suullisessa käsittelyssä,

kuultuaan julkisasiamiehen 12.9.1995 pidetyssä suullisessa käsittelyssä esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Gerechtshof te Leeuwarden (asia C-319/93) ja Arrondissementsrechtbank te 's-Hertogenbosch (asiat C-40/94 ja C-224/94) ovat kolmella, 12.5.1993 sekä 21.1. ja 29.7.1994 tehdyillä ja yhteisöjen tuomioistuimeen vastaavasti 18.6.1993 sekä 31.1. ja 2.8.1994 saapuneilla päätöksillään esittäneet ETY:n perustamissopimuksen, sittemmin EY:n perustamissopimuksen 177 artiklan mukaisesti useita ennakkoratkaisukysymyksiä, jotka koskevat tiettyjen kilpailusääntöjen soveltamisesta maataloustuotteiden tuotantoon ja kauppaan 4 päivänä huhtikuuta 1962 annetun neuvoston asetuksen N:o 26 (EYVL 1962, 30, s. 993, jäljempänä asetus N:o 26) 2 artiklan 1 kohdan tulkintaa.

2 Nämä kysymykset on esitetty maatalousosuuskuntien ja niissä jäseninä olevien lypsykarjan pitäjien välisissä oikeudenkäynneissä, joissa kysymys on näille lypsykarjan pitäjille kyseisten osuuskuntien säännöissä asetetusta velvollisuudesta maksaa lähtökorvaus osuuskunnista erottaessa tai niistä erotettaessa.

3 Jos lypsykarjan pitäjä erotettiin tai jos hän erosi siitä osuuskunnasta, johon hän oli liittynyt, hän oli velvollinen maksamaan lähtökorvauksena summan, joka tilanteen mukaan vastasi joko 10 prosenttia sen maidon hinnasta, jota osuuskunta oli hänelle maksanut viimeisen viiden toimintavuoden aikana keskimäärin vuodessa tai 4 prosenttia sen maidon hinnasta, jota hänelle oli maksettu lähtövuotta edeltäneen toimintavuoden kuluessa.

4 Kansallisissa tuomioistuimissa käytävissä oikeudenkäynneissä pääasian kantajat vetosivat siihen, että lähtökorvausjärjestelmä on yhteensopimaton erityisesti ETY:n perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklan kanssa. Eräät heistä vetosivat erityisesti siihen, että osuuskuntien vaatima lähtökorvaus luo tosiasiallisesti yksinomaisen toimittamisvelvollisuuden, joka rajoittaa osuuskunnan jäsenten taloudellista vapautta ja muodostaa siten esteen osuuskuntien kilpailijoille.

5 Kantajat viittasivat lisäksi komission ETY:n perustamissopimuksen 85 artiklan perusteella Zuivelcoöperatie Campina BA:ta vastaan aloittamaan menettelyyn. Tämä menettely päättyi sellaisen sitoumuksen hyväksymiseen, jonka osuuskunta antoi sääntöihinsä kirjatun osuuskunnan jäsenten lähdön edellytyksiä koskevien määräysten muuttamisesta siten, että jäsenille annetaan mahdollisuus luopua jäsenyydestään eroamalla kolmena ajankohtana toimintavuoden aikana noudattamalla kahden vuoden irtisanomisaikaa ilman, että syntyy velvollisuus suorittaa lähtökorvausta, tai 1 päivänä huhtikuuta noudattamalla kolmen kuukauden irtisanomisaikaa, jolloin syntyy velvollisuus maksaa 4 prosentin lähtökorvaus (XXI kilpailupolitiikkaa koskeva kertomus, 1991, 83 ja 84 kohta).

6 Lisäksi pääasian kantajat katsoivat vielä, että kysymyksessä olevaan lähtökorvausjärjestelmään ei voida soveltaa asetuksen N:o 26 2 artiklassa säädettyä poikkeusta, jonka sanamuoto kuuluu:

"1. Perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa ei sovelleta sellaisiin edellisessä artiklassa tarkoitettuihin sopimuksiin, päätöksiin ja menettelyihin, jotka kuuluvat olennaisena osana kansallisiin markkinoihin tai jotka ovat tarpeen perustamissopi-

muksen 39 artiklassa esitettyjen tavoitteiden saavuttamiseksi. Sitä ei sovelleta sellaisiin yksittäisen jäsenvaltion maataloustuottajien, tuottajien yhteenliittymien tai tällaisten yhteenliittymien muodostamien yhteenliittymien sopimuksiin, päätöksiin ja menettelyihin, jotka koskevat maataloustuotteiden tuotantoa tai myyntiä taikka maataloustuotteiden yhteisten varastointi-, käsittely- tai jalostuslaitosten käyttöä sikäli kuin niihin ei sisälly velvoitetta noudattaa määrättyjä hintoja, jollei komissio totea, että kilpailu tällöin estyy tai että perustamissopimuksen 39 artiklassa mainittujen tavoitteiden saavuttaminen vaarantuu.

2. Jollei yhteisön tuomioistuimen toimivallasta tutkia komission päätöksiä muuta johdu, ainoastaan komissiolla on toimivalta, sen jälkeen kun se on kuullut jäsenvaltioita ja niitä yrityksiä tai yritysten yhteenliittymiä, joita asia koskee, sekä muita luonnollisia henkilöitä tai oikeushenkilöitä, joiden kuulemista se pitää tarpeellisena, ratkaista päätöksellään, joka on julkaistava, mitkä sopimukset, päätökset ja menettelyt täyttävät 1 kohdassa säädetyt edellytykset.

3. Komissio tekee tämän ratkaisun joko omasta aloitteestaan taikka jonkin jäsenvaltion toimivaltaisen viranomaisen tai sellaisen yrityksen tai yritysten yhteenliittymän pyynnöstä, jota asia koskee.

— —"

7 Tältä osin kantajat huomauttavat yhtäältä, että 2 artiklan 1 kohdan ensimmäisen virkkeen vaatimuksia ei ole täytetty ja toisaalta, että saman säännöksen toisella virkkeellä ei ole itsenäistä merkitystä siten, että maatalousosuuskuntiin on

sovellettava samoja vaatimuksia, jotka ensimmäisessä virkkeessä säädetään poikkeusjärjestelmän soveltamisen edellytykseksi.

8 Kansalliset tuomioistuimet huomauttavat, että asetuksen N:o 26 2 artiklan 1 kohdan toisen virkkeen soveltaminen on aina aiheuttanut epäselvyyttä ja mahdollistanut kaksi eri tulkintaa.

9 Ensimmäisen, sanamuotoon perustuvan tulkinnan mukaan 2 artiklan 1 kohdan toisella virkkeellä ei olisi mitään itsenäistä merkitystä. Ilmaisu "en particulier" (erityisesti) * virkkeen alussa merkitsisi sitä, että virkkeessä rajoitutaan antamaan esimerkkejä niistä sopimuksista, joihin sovelletaan 2 artiklan 1 kohdan ensimmäisessä virkkeessä säädettyä poikkeusjärjestelmää. Komissio olisi eräissä päätöksissään omaksunut tällaisen tulkinnan.

10 Toisen, asetuksen N:o 26 syntyhistoriaan perustuvan ja komission ensimmäisissä sekä eräissä uudemmissa päätöksissään noudattaman tulkinnan mukaan asetuksen N:o 26 2 artiklan 1 kohdan toisella virkkeellä olisi itsenäinen merkitys. Ottaen huomioon osuuskuntien suuren merkityksen maataloudessa virkkeessä säädettäisiin siten poikkeus, joka eroaa selvästi ensimmäisessä virkkeessä säädetystä 85 artiklan soveltumattomuutta koskevista tilanteista. Tässä toisessa virkkeessä asetettaisiin käännetty todistustaakka maataloustuottajien osuuskuntien eduksi, koska toisessa virkkeessä luetellun kaltaisten sopimusten osalta komissiolle kuuluisi todistustaakka siitä, että mainitut sopimukset estävät kilpailua tai vaarantavat perustamissopimuksessa mainittujen tavoitteiden saavuttamisen. Koska tämän säännöksen tavoitteena on saattaa maatalousosuuskunnat joustavamman järjestelmän alaisiksi, erilainen tulkinta johtaisi näiden osuuskuntien todistustaakan vaikeutumiseen siltä osin kuin sekä ensimmäisen että toisen virkkeen edellytykset olisi täytettävä.

* Ei ilmene asetuksen suomenkielisestä versiosta.

11 Katsoen näissä olosuhteissa, että kanteisiin sisältyy yhteisön oikeuden tulkintaa koskevia ongelmia, kansalliset tuomioistuimet ovat toistaiseksi päättäneet lykätä päätöksentekoaan ja esittää yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

— Asioissa C-319/93, C-40/94 ja C-224/94:

"1) Onko tiettyjen kilpailusääntöjen soveltamisesta maataloustuotteiden tuotantoon ja kauppaan annetun neuvoston asetuksen N:o 26 2 artiklan 1 kohdan toisella virkkeellä, jossa viitataan yksittäisen jäsenvaltion maataloustuottajien, tuottajien yhteenliittymien tai tällaisten yhteenliittymien muodostamien yhteenliittymien sopimuksiin, päätöksiin ja menettelyihin, itsenäinen merkitys siten, että kansallisen tuomioistuimen on oletettava ne päteviksi niin kauan kuin komissio ei totea, että kilpailu on estynyt tai että ETY:n perustamissopimuksen 39 artiklan tavoitteiden saavuttaminen on vaarantunut?

2) Jos vastaus on myöntävä, onko komission toteamus tällaisen tilanteen olemassaolosta välttämättä esitettävä 2 artiklan 2 kohdan säännösten mukaisesti annettuna päätöksenä?

3) Jos vastaus on kieltävä, onko kansallisen tuomioistuimen saatettava asia komission arvioitavaksi, kun siinä vireillä olevassa oikeudenkäynnissä vedotaan maatalousosuuskunnan tekemän sopimuksen tai päätöksen mitättömyyteen, koska se on yhteensopimaton ETY:n perustamissopimuksen 85 artiklan kanssa ja jos osuuskunta tällöin vetoaa asetuksen N:o 26/62 2 artiklan 1 kohdan toisen virkkeen säännöksiin?"

— Asiassa C-224/94 on lisäksi esitetty seuraavat kysymykset:

"I) Onko asetuksen N:o 26/62 2 artiklan 2 kohtaa, luettuna yhdessä saman asetuksen 1 artiklan kanssa, tulkittava siten, että jos komissio ei ole tämän

säännöksen mukaisesti päätöksellään todennut sitä, että sopimus täyttää ne positiiviset ehdot, jotka säädetään 2 artiklan 1 kohdan mukaisen poikkeuksen edellytyksiksi samassa kohdassa, ETY:n perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa on välittömästi sovellettava edellä mainitun asetuksen 1 artiklan mukaisesti?

II) Onko vastaus edellä esitettyyn kysymykseen erilainen, jos komissio on asetuksen N:o 26 2 artiklan 1 kohdan toisen virkkeen loppuosan mukaisesti todennut, että kilpailu on estynyt tai että ETY:n perustamissopimuksen 39 artiklassa mainittujen tavoitteiden saavuttaminen on vaarantunut?

III) Jos vastaus kahteen ensimmäiseen kysymykseen on kieltävä, onko kansallinen tuomioistuin kuitenkin oikeutettu päättämään itsenäisesti siitä, että asetuksen N:o 26 2 artiklan 1 kohdassa säädetty poikkeusjärjestelmä ei sovellu, koska komissio on jo muuten kuin päätöksellään antanut tiedon, että asetuksen N:o 26 2 artiklan 1 kohta ei sovellu, vai onko kansallisen tuomioistuimen pyydettävä komissiota tekemään muodollinen päätös ja lykättävä käsittelyä siihen asti, kunnes komissio on ottanut kantaa asiaan päätöksen muodossa?"

12 Työjärjestyksen 43 artiklan mukaisesti yhteisöjen tuomioistuin yhdisti 1.12.1994 antamallaan määräyksellä asiat C-319/93 ja C-40/94 suullista käsittelyä ja tuomiota varten.

13 Työjärjestyksen 43 artiklan mukaisesti yhteisöjen tuomioistuin yhdisti 14.7.1995 antamallaan määräyksellä asiat C-319/93, C-40/94 ja C-224/94 tuomiota varten.

14 Esitettyjen kysymysten tutkiminen osoittaa, että kansalliset tuomioistuimet pyrkivät selvittämään yhtäältä asetuksen N:o 26 2 artiklan 1 kohdan ja erityisesti sen toisen virkkeen tulkintaa sekä toisaalta komissiolle ja kansallisille tuomioistuimille kuuluvia toimivaltuuksia tämän artiklan soveltamisessa.

Asetuksen N:o 26 2 artiklan 1 kohdan tulkinta

15 Ensinnäkin on huomattava, että perustamissopimuksen 42 artiklan mukaisesti kilpailusääntöjä koskevan luvun määräyksiä sovelletaan maataloustuotteiden, jotka on mainittu perustamissopimuksen (38 artiklan 3 kohta) liitteessä II olevassa luettelossa, tuotantoon ja kauppaan vain siltä osin kuin neuvosto näin määrittää.

16 Näiden määräysten perusteella neuvosto antoi asetuksen N:o 26, jonka 1 artiklassa säädetään, että perustamissopimuksen 85—90 artiklaa sekä niiden täytäntöönpanoa koskevia säännöksiä sovelletaan kaikkiin sopimuksiin, päätöksiin ja menettelyihin, jotka koskevat kysymyksessä olevien tuotteiden tuotantoa tai kauppaa, jollei saman asetuksen 2 artiklasta muuta johdu.

17 Tältä osin on huomattava, että 2 artiklan 1 kohdan toisen virkkeen tulkitsemiseksi on otettava huomioon sen syntyhistoria sekä perustelut asetuksen N:o 26 antamiselle.

18 Mainitun asetuksen syntyhistoriasta ilmenee ensinnäkin, että lisäämällä Euroopan parlamentin pyynnöstä tämän toisen virkkeen, jota ei ollut komission asetusta koskevassa alkuperäisessä ehdotuksessa, lainsäätäjä on halunnut luoda poikkeuksen maataloustuottajien sopimusten, päätösten ja menettelyjen eduksi, jos nämä

täyttävät virkkeessä esitetyt edellytykset, jollei komissio totea, että järjestelyllä estetään kilpailua tai vaarannetaan perustamissopimuksen 39 artiklassa mainittujen tavoitteiden saavuttaminen.

19 Tämä halu suojata maatalousosuuskuntia ilmenee lisäksi asetuksen perusteluista ja erityisesti asetuksen N:o 26 neljännestä perustelukappaleesta, jonka mukaan erityistä huomiota on kiinnitettävä maataloustuottajien yhteenliittymien asemaan.

20 Toisen virkkeen tulkinta siten, että sillä ei ole itsenäistä merkitystä, olisi nimenomaisesti vastoin lainsäätäjän tahtoa siltä osin kuin sellaisiin sopimuksiin, joita pitäisi koskea joustavampi järjestelmä, sovellettaisiin ankarampia edellytyksiä, koska sopimusten pitäisi täyttää sekä ensimmäisessä että toisessa virkkeessä esitetyt edellytykset. Lisäksi, komission olisi vaikea todeta, että tällainen sopimus vaarantaa perustamissopimuksen 39 artiklassa mainittujen tavoitteiden saavuttamisen, jos ensimmäisessä virkkeessä esitetyn poikkeuksen mukaisesti olisi jo selvää, että tämä sopimus tai päätös on välttämätön näiden tavoitteiden toteuttamiseksi.

21 On myös torjuttava väite, jonka mukaan mainitut sopimukset olisivat väliaikaisesti päteviä niin kauan kuin komissio ei totea, että kilpailu estyy tai perustamissopimuksen 39 artiklassa mainittujen tavoitteiden saavuttaminen vaarantuu, varsinkin kun 2 artiklan 1 kohdan toisella virkkeellä ainoastaan käännetään todistustaakka maataloustuottajien eduksi.

22 Siten, jos todetaan, että sopimus tai päätös kuuluu 85 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan ja että asetuksen N:o 26 2 artiklan 1 kohdan toisessa virkkeessä asetetut poikkeuksen edellytykset eivät täyty ja ettei sopimukseen tai päätökseen sovelleta perustamissopimuksen 85 artiklan 3 kohdan mukaista poikkeusta, sopimus tai päätös on mitätön 85 artiklan 2 kohdan mukaisesti. Tämä mitättömyys on taannehtivaa (ks. erityisesti asia 48/72, Brasserie de Haecht, tuomio 6.2.1973, Kok. 1973, s. 77, 27 kohta).

23 Tämän järjestelmän huomioon ottaen neuvosto, katsoessaan sen tarpeelliseksi, säätää poikkeuksesta periaatteeseen, jonka mukaan 85 artiklan 1 kohdan vastaisten sopimusten mitättömyys on taannehtivaa. Siten tuottajaryhmittymistä ja niiden yhteenliittymistä 19 päivänä kesäkuuta 1978 annetun neuvoston asetuksen N:o 1360/78 (EYVL L 166, s. 1) 17 artiklassa säädetään, että päätöstä, jossa todetaan, että asetuksen N:o 26 2 artiklan nojalla perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa voidaan soveltaa asetuksessa tarkoitettuihin sopimuksiin, sovelletaan ainoastaan toteamispäivämäärästä lähtien.

24 Kaikki edellä esitetyt päätelmät huomioon ottaen ensimmäiseen kysymykseen on syytä vastata, että perustamissopimuksen 85 artiklan soveltumattomuus maataloustuottajien, tuottajien yhteenliittymien tai tällaisten yhteenliittymien muodostamien yhteenliittymien sopimuksiin, päätöksiin ja menettelyihin edellyttää yksinomaan asetuksen N:o 26 2 artiklan 1 kohdan toisessa virkkeessä esitettyjen edellytysten täyttymistä. Jos sopimus tai päätös kuuluu perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan ja asetuksen N:o 26 2 artiklan 1 kohdan toisessa virkkeessä tarkoitetun poikkeuksen edellytykset eivät täyty ja jos tähän sopimukseen tai päätökseen ei voida soveltaa 85 artiklan 3 kohdan mukaista poikkeusta, se on mitätön, ja tämä mitättömyys on taannehtivaa.

Toimivalta soveltaa asetuksen N:o 26 2 artiklan 1 kohtaa

25 Komission ja kansallisten tuomioistuinten toimivallan jaon osalta asetuksen N:o 26 2 artiklan 1 kohtaa sovellettaessa on korostettava ensinnäkin sitä, että saman säännöksen 2 ja 3 kohdan mukaisesti, jollei yhteisöjen tuomioistuimen valvontavallasta muuta johdu, komissiolla on yksinomainen toimivalta todeta, että sopimus täyttää 1 kohdassa säädetyt edellytykset.

26 Sitä vastoin komissiolla ei ole yksinomaista toimivaltaa soveltaa 85 artiklan 1 kohtaa. Siten kuin yhteisöjen tuomioistuin on jo todennut asiassa C-234/89, Delimits, 28.2.1991 antamassaan tuomiossa (Kok. 1991, s. I-935, 45 kohta), tältä osin

komission toimivalta tämän määräyksen soveltamisessa on jaettua toimivaltaa kansallisten tuomioistuinten kanssa. Kuten yhteisöjen tuomioistuin on tätä täsmentänyt asiassa 127/73, BRT, 30.1.1974 antamassaan tuomiossa (Kok. 1974, s. 51), 85 artiklan 1 kohdalla on välittömiä vaikutuksia yksityisten välisissä suhteissa ja siinä annetaan suoraan yksityisille oikeuksia, joita kansallisten tuomioistuinten on suojattava.

27 Seuraavaksi on tutkittava tämän toimivallan jakamisen seurauksia, jotta kansalliset tuomioistuimet voivat konkreettisesti soveltaa yhteisön kilpailusääntöjä yhteisöjen tuomioistuimen edellä mainitussa asiassa Delimits selvittämien periaatteiden mukaisesti.

28 Tältä osin on otettava huomioon se, että kansalliset tuomioistuimet, joissa väitetään, että maataloustuottajien tai heidän yhteenliittymiensä välistä sopimusta koskee asetuksessa N:o 26 säädetty erityinen poikkeus, voivat joutua tekemään päätöksiä, jotka ovat vastoin komission asetuksen N:o 26 2 artiklan 1 kohdan toisen virkkeen perusteella tai mahdollisesti 85 artiklan 1 ja 3 kohdan perusteella tekemiä tai suunnittelemia päätöksiä. Tällaiset ristiriitaiset päätökset olisivat kuitenkin vastoin oikeusvarmuuden periaatetta, joten kansallisten tuomioistuinten on vältettävä sellaisten tekeminen silloin, kun ne lausuvat sopimuksista tai menettelyistä, jotka voivat olla myös komission päätöksen kohteena.

29 Jotta yhteensovitetaan tarve välttää ristiriitaiset päätökset ja kansallisen tuomioistuimen velvollisuus ratkaista riita-asian asianosaisen väitteet sopimuksen mitättömyydestä, kansallinen tuomioistuin voi ottaa huomioon seuraavat päätelmät soveltaessaan 85 artiklaa.

30 Jos 85 artiklan 1 kohdan soveltamisedellytykset eivät ilmiselvästi täyty, kansallinen tuomioistuin voi jatkaa oikeudenkäyntiä antaakseen päätöksen oikeudenkäynnin kohteena olevasta sopimuksesta.

31 Jos kansallinen tuomioistuin sitä vastoin arvioi, että sopimus täyttää 85 artiklan 1 kohdan soveltamisedellytykset, sen on todettava, onko asetuksen N:o 26 2 artiklan 1 kohdan toisen virkkeen mukaisesti kysymys sellaisesta yksittäisen jäsenvaltion maataloustuottajien, tuottajien yhteenliittymien tai tällaisten yhteenliittymien muodostamien yhteenliittymien sopimuksesta, joka koskee maataloustuotteiden tuotantoa tai myyntiä taikka maataloustuotteiden yhteisten varastointi-, käsittely- tai jalostuslaitosten käyttöä sikäli kuin siihen ei sisälly velvoitetta noudattaa määrättyjä hintoja.

32 Jos kansallinen tuomioistuin toteaa, että sopimus täyttää nämä edellytykset ja että, huomioon ottaen ne arviointiperusteet, jotka on selvitetty yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännössä ja komission siinä käytännössä, joka ei ilmene pelkästään komission tekemistä päätöksistä, vaan myös erityisesti sen kilpailupolitiikkaa koskevista kertomuksista ja sen tiedonannoista, on ilmeistä, että sopimuksella estetään kilpailua tai että sillä vaarannetaan perustamissopimuksen 39 artiklassa mainittujen tavoitteiden saavuttaminen, kansallinen tuomioistuin voi todeta perustamissopimuksen 85 artiklan 2 kohdan mukaisesti sopimuksen mitättömäksi, jos tämä oikeudenkäynnin kohteena oleva sopimus ei mitenkään voi olla 85 artiklan 3 kohdan mukaisen poikkeuspäätöksen kohteena.

33 Tältä osin on muistettava, että sopimus voi olla tällaisen päätöksen kohteena ainoastaan silloin, jos se on ilmoitettu tai jos ilmoittamisvelvollisuudesta on myönnetty erivapaus. Sopimusta ei asetuksen N:o 17 4 artiklan 2 kohdan mukaisesti koske ilmoittamisvelvollisuus, jos sen osapuolina on ainoastaan yhdestä jäsenvaltiosta olevia yrityksiä eikä sopimus koske jäsenvaltioiden välistä tuontia tai vientiä. Maito-osuuskuntien säännöt voivat täyttää nämä edellytykset.

34 Jos kansallinen tuomioistuin sitä vastoin arvioi, että oikeudenkäynnin kohteena olevaa sopimusta voi koskea 2 artiklan 1 kohdan toisessa virkkeessä mainittu

poikkeus, se voi päättää lykätä toistaiseksi päätöksen tekoa joko antaakseen asianosaisille mahdollisuuden pyytää komissiota tekemään tämän artiklan 3 kohdan mukainen päätös taikka saadakseen itse tietoa siitä, missä vaiheessa toimielimen mahdollisesti aloittama menettely on ja millä todennäköisyydellä se virallisesti ottaa kantaa oikeudenkäynnin kohteena olevaan sopimukseen tai myös saadakseen taloudellisia ja oikeudellisia tietoja, joita tämä toimielin mahdollisesti voi kansalliselle tuomioistuimelle antaa.

35 Joka tapauksessa kansallinen tuomioistuin voi lykätä toistaiseksi päätöksentekoa saattaakseen asian yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi perustamissopimuksen 177 artiklan mukaisella ennakkoratkaisupyynnöllä.

36 Kolmanteen kysymykseen on siten vastattava, että kansallinen tuomioistuin, jolle tehdään väite siitä, että maatalousosuuskuntien sääntöihin sisältyvä määräys on mitätön sen vuoksi, että se rikkoo perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa, voi osuuskunnan vedotessa asetuksen N:o 26 2 artiklan 1 kohtaan jatkaa oikeudenkäyntiä ja ratkaista siinä vireillä olevan asian niissä tapauksissa, joissa on ilmeistä, että perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan soveltamisedellytykset eivät täyty tai se voi myös todeta oikeudenkäynnin kohteena olevan määräyksen mitättömäksi 85 artiklan 2 kohdan perusteella, jos kansallinen tuomioistuin on vakuuttunut siitä, että mainittu määräys ei täytä sellaisia edellytyksiä, että siihen voitaisiin soveltaa asetuksen N:o 26 2 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua poikkeusta tai 85 artiklan 3 kohdan mukaista poikkeusta. Jos asia on epäselvä, kansallinen tuomioistuin voi, jos se vaikuttaa soveliaalta ja kansallisten oikeudenkäyntiä koskevien säännösten mukaiselta, hankkia lisätietoja komissiolta tai antaa asianosaisille mahdollisuuden pyytää komissiota ottamaan kantaa asiaan.

37 Ottaen huomioon ensimmäiseen ja kolmanteen ennakkoratkaisukysymykseen annetut vastaukset enää ei ole tarpeen vastata muihin kysymyksiin.

Oikeudenkäyntikulut

38 Yhteisöjen tuomioistuimelle huomautuksensa esittäneille Alankomaiden, Ranskan ja Tanskan hallituksille ja Euroopan yhteisöjen komissiolle aiheutuneita oikeudenkäyntikuluja ei voida määrätä korvattaviksi. Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN

on ratkaissut Gerechtshof te Leeuwardenin 12.5.1993 tekemällä päätöksellä (asia C-319/93) ja Arrondissementsrechtbank te 's-Hertogenboschin 21.1. ja 29.7.1994 tekemillä päätöksillä (asiat C-40/94 ja C-224/94) esittämät kysymykset seuraavasti:

1) Perustamissopimuksen 85 artiklan soveltumattomuus maataloustuottajien, tuottajien yhteenliittymien tai tällaisten yhteenliittymien muodostamien yhteenliittymien sopimuksiin, päätöksiin ja menettelyihin edellyttää yksinomaan asetuksen N:o 26 2 artiklan 1 kohdan toisessa virkkeessä esitettyjen edellytysten täyttymistä. Jos sopimus tai päätös kuuluu perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan ja asetuksen N:o 26 2 artiklan 1 kohdassa toisessa virkkeessä tarkoitetun poikkeuksen edellytykset eivät täyty ja jos tähän sopimukseen tai päätökseen ei voida soveltaa 85 artiklan 3 kohdan mukaista poikkeusta, se on mitätön, ja tämä mitättömyys on taannehtivaa.

2) Kansallinen tuomioistuin, jolle tehdään väite siitä, että maatalousosuuskuntien sääntöihin sisältyvä määräys on mitätön sen vuoksi, että se rikkoo perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa, voi osuuskunnan vedotessa asetuksen N:o 26 2 artiklan 1 kohtaan jatkaa oikeudenkäyntiä ja ratkaista siinä vireillä olevan asian niissä tapauksissa, joissa on ilmeistä, että perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan soveltamisedellytykset eivät täyty tai se voi myös todeta oikeudenkäynnin kohteena olevan määräyksen mitättömäksi 85 artiklan 2 kohdan perusteella, jos kansallinen tuomioistuin on vakuuttunut siitä, että mainittu määräys ei täytä sellaisia edellytyksiä, että siihen voitaisiin soveltaa asetuksen N:o 26 2 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua poikkeusta tai 85 artiklan 3 kohdan mukaista poikkeusta. Jos asia on epäselvä, kansallinen tuomioistuin voi, jos se vaikuttaa soveliaalta ja kansallisten oikeudenkäyntiä koskevien määräysten mukaiselta, hankkia lisätietoja komissiolta tai antaa asianosaisille mahdollisuuden pyytää komissiota ottamaan kantaa asiaan.

Rodríguez Iglesias Kakouris Edward Puissochet

Hirsch Moitinho de Almeida Kapteyn

Gulmann Murray Jann Sevón

Julistettiin Luxemburgissa 12 päivänä joulukuuta 1995.

R. Grass G. C. Rodríguez Iglesias

kirjaaja presidentti